

A bírósági mediáció kapujában

A mediációról általánosságban

A mediáció tényleges értelemben véve a kreatív egyezségteremtés művészete, amely az emberek között kialakult versengés, rivalizálás helyett együttműködési javaslatokat helyez előtérbe és kínál fel, elsődleges céljaként a keletkezett konfliktusok megegyezés irányába terelését fogalmazza meg. A mediációs eljárás nem a kompromisszumra törekszik, tényleges megvalósítandó célja a konszenzus elérése. Egy önkéntes folyamat az egyezségteremtés, amely során a kölcsönösen elfogadható egyezség elérése a cél, segítő részvételével elkerülhető a holtponthoz kialakulása, illetőleg lehetséges annak feloldása, megakadályozható a vita kiterjedése. A mediátor szerepében lévő személy kulcsfeladata az önreflexió, egyfajta katalizátorszerepet kell a személynek betöltenie, koncentrálni a felek érdekeire, nem pedig a múlt eseményeire és az elfoglalt pozíciókra. A mediátor a múltbeli eseményekre és a felek szituációban betöltött pozícióira fókuszál, miközben a folyamatot irányítja és egyúttal a felek segítőjeként szolgál. A szükségletek és érdekek meghatározásában kulcsfontosságú szerepet tölt be a személye. Fontos, hogy csupán a felek kommunikációját segítheti, mivel a felek közötti sikeres megállapodás alapvető feltétele, hogy a felek maguk jussanak el az egymás közötti kommunikáció során a konszenzus eléréséhez, csak így várható el ugyanis, hogy a közös megállapodást be is tartsák. A felek tényleges értelemben kompetenssé válnak, hiszen saját ügyükben döntenek, saját döntést hoznak, azt magukra nézve kötelező érvényűnek tekintik, így vállalják a döntésükért a felelősséget, kötelező érvényűnek elismerve azt maguk számára.

1 Főiskolai docens, PhD, Budapesti Gazdasági Főiskola, Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg; e-mail cím: szekeres.diana@pszfz.bgf.hu.

Európai uniós kitekintés²

Az Európai Tanács 1999. október 15–16-i tamperei ülésén az igazságszolgáltatáshoz való jobb hozzáférés lehetővé tétele érdekében a tagállamokat alternatív, bíróságon kívüli eljárások kidolgozására szólította fel az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés elve értelmében. A Tanács aztán 2000 májusában elfogadta az alternatív polgári és kereskedelmi jogi vitarendezési módszerekről szóló következtetéseket, amelyekben megállapította, hogy szükség van alapelvek kidolgozására a polgári és kereskedelmi ügyekben folyó viták rendezésére szolgáló, bíróságon kívüli eljárások fejlesztésének és működésének lehetővé tétele felé, azért, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés egyszerűsítése érvényesülhessen, és azt javítani lehessen.

A Bizottság 2002 áprilisában zöld könyvet nyújtott be a polgári és kereskedelmi törvény szerinti alternatív vitarendezési módszereket, az Európai Unióban az alternatív vitarendezési módszereket vizsgálva, számba véve, és a tagállamokkal és az érdekelt felekkel széles konzultációt kezdeményezett a közvetítés használatának előmozdítására irányuló lehetséges intézkedésekről.

A polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól szóló, 2008. május 21-i 2008/52/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv a jogviták alternatív rendezéséhez való hozzáférés elősegítését tűzi ki célul a jogviták egyezséggel történő rendezésének megkönnyítése érdekében, úgy, hogy a közvetítés igénybevételel ösztönözve a közvetítés és a bírósági eljárás közötti kiegyensúlyozott kapcsolatot biztosít. Az irányelv tehát elő kívánja mozdítani a jogviták egyezséggel történő rendezését, különös tekintettel a közvetítés útján történő rendezésre.

Az irányelv átültetésére már rendelkezésre állt a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény (a továbbiakban: Kvtv.). 2010. november 21. napjáig kellett a tagállamoknak bejelenteni az Európai Bizottság részére, hogy a közvetítői eljárásban született megállapodások végrehajtható okiratba foglalása hogyan, milyen módon történik. A Magyar Köztársaság (Magyarország) ezen időpontban már rendelkezett a történetileg kialakult bírósági, illetve közjegyzői végzéssel való jóváhagyás, illetve közokiratba foglalás intézményével. Az irányelv további rendelkezéseinek átvételi határideje 2011. május 21. napja volt. Dánia kivételével az Európai Unió minden tagállamában alkalmazandó az irányelv.

2 Forrás: Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól.

1. táblázat

A polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól szóló 2008/52/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv		
1. CIKK	CÉL ÉS HATÁLY	határon átnyúló vitákra alkalmazandó, polgári és kereskedelmi ügyekben
2. CIKK	HATÁLYA NEM TERJED KI	<ul style="list-style-type: none"> → adó-, vám- vagy közigazgatási ügyekre, → vagy az államnak a közhatalmi jogosítványai gyakorlása (<i>acta iure imperii</i>) során végrehajtott intézkedéseire, vagy → mulasztásaira vonatkozó felelősségre
3. CIKK	KÖZVETÍTÉS FOGALMA	<ul style="list-style-type: none"> → strukturált eljárás, → egy jogvitában részt vevő két vagy több fél önkéntes alapon, → közvetítő segítségével maga kísérli meg vitájának megállapodással történő rendezését, <ul style="list-style-type: none"> ▪ felek kezdeményezhetik, vagy ▪ bíróság javasolhatja vagy rendelheti el, vagy ▪ egy tagállam joga írhatja elő → magában foglalja a bíró által végzett közvetítést
	NEM KÖZVETÍTÉS	megkeresett bíróság vagy bíró részéről a kérdéses jogvita rendezésére tett kísérlet
	KÖZVETÍTŐ FOGALMA	<ul style="list-style-type: none"> → bármely harmadik személy, → akit felkértek hatékony, pártatlan és hozzáértő módon folytatott közvetítésre, → függetlenül e harmadik személy megnevezésétől vagy szakmájától az érintett tagállamban, valamint → a harmadik személynek a közvetítés lebonyolítására való kinevezése vagy felkérése módjától
4. CIKK	KÖZVETÍTÉSRE VONATKOZÓ MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS	<ul style="list-style-type: none"> → önkéntes magatartási kódexek kidolgozása, csatlakozás → közvetítési szolgáltatások nyújtására vonatkozó egyéb → hatékony minőség-ellenőrzési mechanizmusok → közvetítők alap- és továbbképzése
5. CIKK	KÖZVETÍTÉS IGÉNYBEVÉTELE	<ul style="list-style-type: none"> → ügyben eljáró bíróság felhívhatja a feleket a közvetítés igénybevételére a jogvita rendezése érdekében → bíróság felhívhatja továbbá a feleket arra is, hogy vegyenek részt egy a közvetítés igénybevételéről szóló tájékoztatón, ha ilyen tájékoztatókat tartanak, és azok könnyen igénybe vehetők
	KÖZVETÍTÉSRE KÖTELEZÉS	amennyiben „ <i>jogszabályok nem akadályozzák a feleket az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférési joguk gyakorlásában</i> ”

6. CIKK	MEGÁLLAPODÁSOK VÉGREHAJTHATÓSÁGA	→ felek által kérelmezhető a megállapodás tartalmának végrehajthatóvá nyilvánítása → megállapodás tartalmát bíróság vagy egyéb illetékes hatóság ítéletben vagy határozatban vagy hiteles okiratban végrehajthatóvá nyilváníthatja → illetékes hatóságok hatáskörrel rendelkeznek azon kérelmek befogadására, amelyek arra irányulnak, hogy a közvetítés eredményeképpen létrejött írásbeli megállapodás tartalmát végrehajthatóvá nyilvánítsák
7. CIKK	KÖZVETÍTÉS BIZALMAS JELLEGE	sem a közvetítők, sem a közvetítési folyamat adminisztrációjában részt vevő személyek nem kötelezhetők bizonyítékot szolgáltatni polgári és kereskedelmi bírósági vagy választott bírósági eljárásban, amelyek a közvetítési eljárás során vagy azzal kapcsolatban merülnek fel
	KÖZVETÍTÉS BIZALMAS JELLEGE ALÓLI KIVÉTEL	→ érintett tagállam közrendjével kapcsolatos nyomós indok <ul style="list-style-type: none"> – gyermekek érdekeinek védelme, – személyek testi vagy lelki épsége megsértésének megakadályozása → megállapodás tartalmának hozzáférhetővé tétele szükséges a megállapodás végrehajtásához vagy érvényesítéséhez
8. CIKK	KÖZVETÍTÉSELEVÜLÉSI IDŐ	közvetítői eljárás megindítása az elévülést megszakítja
9. CIKK	KÖZVÉLEMÉNY TÁJÉKOZTATÁSA	interneten hozzáférhető adatok
10. CIKK	TÁJÉKOZTATÁS AZ ILLETÉKES BÍRÓSÁGOKRÓL ÉS HATÓSÁGOKRÓL	a Bizottság bármely megfelelő eszközzel nyilvánosan hozzáférhetővé teszi az információkat
11. CIKK	FELÜLVIZSGÁLAT	2016. május 21-ig a Bizottság jelentés-előterjesztési kötelezettsége
12. CIKK	ÁTÜLTETÉS feltétele:	Lépcsői: → 2010. november 21. → 2011. május 21. hivatkozási kötelezettség
13. CIKK	HATÁLYBALÉPÉS	az Európai Unió hivatalos lapjában való kihirdetését követő huszadik nap (Kelt Strasbourgban, 2008. május 21-én)
14. CIKK	CÍMZETTEK KÖRE	tagállamok (kivétel: Dánia)

Forrás: Saját ábrázolás, saját szerkesztés

Forrás: Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK Irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól

Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK Irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól (MIR)³

Az irányelv tárgyát tekintve a polgári és kereskedelmi típusú ügyekre vonatkozik, nem alkalmazható adó-, vám-, közigazgatási ügyekben, az állami közhatalmi ügyek során végrehajtott intézkedésekre, valamint a mulasztási felelősségre (1. cikk 2. bek.). Olyan jogokra nem alkalmazható, amelyek felett a felek nem rendelkeznek (Preambulum 10. pont). Valamint kizárt az alkalmazás a szerződéskötést megelőző tárgyalások esetén, a bírósági eljárások során, az egyes békeltetési fórumok eljárásakor, mint például a fogyasztóvédelem, a választottbíráskodás.

Az irányelv kizárólag határon átnyúló vitákban alkalmazható: „*az olyan vita, amelyben legalább az egyik fél a másik féléltől eltérő tagállamban rendelkezik állandó lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel abban az időpontban, amikor:* a) *a felek a vita felmerülését követően megállapodnak a közvetítés igénybevételéről;* b) *a közvetítést a bíróság rendeli el;* c) *a közvetítés igénybevételére vonatkozó kötelezettség keletkezik a nemzeti jog szerint; vagy* d) *az 5. cikk alkalmazásában a feleket felhívják a közvetítés igénybevételére*”. Atipikus vitának minősül az a vita, amikor „*a felek lakóhelyeül vagy szokásos tartózkodási helyeül szolgáló tagállamtól eltérő tagállamban bírósági vagy választott bírósági eljárást indítottak*”. A TANÁCS 44/2001/EK RENDELETÉRE (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (Brüsszel I. rendelet) nem zárja ki a mediációs eljárások alkalmazását jogi személyek jogvitája esetén, biztosítva az európai polgári eljárásjog standardját.

A keretjogszabály preambulumban került meghatározásra a polgári eljárás kulcsfontosságú szempontrendszerre (Preambulum 7. pont). Egyrészt tehát eljárásjogi innováció volt az irányelv tudatosan vállalt célja, másrészt pedig a szervezeti típusú innováció, azaz egy új típusú közvetítői fórumrendszer kiépítésének támogatása. Azon rendszer kialakításának támogatását tűzte ki célul, amely a felek igényeinek megfelelően rendezi a vitát és nyújt támaszt az önkéntes igénybevétel elvének megfelelően (Preambulum 10. pont). A felek polgári eljárásjogi rendelkezési jogának fennmaradása mellett annak kibővülésére is sor kerül. Az eljárásban nem csak a jogosult, hanem minden részt vevő fél beleegyezéséhez is köti a végrehajtás elrendelésének lehetőségét, amely a felek autonómiája alá rendeli az állami kényszer igénybevételének lehetőségét. A Preambulum 27. pontja utaló szabállyal az alapvető jogok érvé-

3 Forrás: Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK Irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól; Forrás: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_civil_matters/133251_hu.htm – (letöltés dátuma: 2015. január 18.); (ld. Gyekiczky 2009: 24–31). Forrás: http://jog.unideb.hu/documents/tanszekek/polgari/a_med_irnyelvr_l_gy_t.pdf – letöltés dátuma: 2015. január 18.

nyesítését irányozza elő, az Európai Unió Alapjogi Chartájában elismert elvek megtartása mellett. Az alapvető jogok tiszteletben tartása széles körű, példaként említeném meg a tisztességes eljárás követelményét, amelyen belül előírja a felek akaratának tiszteletben tartását, a felek azonos módon, egyenlően történő kezelését és az érdeksérelmek felmerülése esetén az eljárási tilalom kiterjesztését. Mindezek felett az irányelv a mediátorok esetén magatartásukra vonatkoztatva előírja az európai magatartási kódex előírásainak megtartását. A felek rendelkezési körébe emeli az irányelv az egyeztetési folyamatot, és a Preambulum vonatkozó 13. pontja értelmében a közvetítés önkéntes eljárás, mivel *„azt a felek maguk irányítják, kívánságuk szerint szervezhetik és tetszőleges időpontban meg is szakíthatják”*. A közvetítés fogalmi meghatározását tekintve *„egy jogvitában részt vevő két vagy több fél önkéntes vitarendezése”* [3. cikk a) pont].

A preambulum 12. pontja értelmében a peres egyezségkötésre nem terjed ki az irányelv hatálya, valamint az ahhoz hasonlatos helyzetekre, amikor a per során (peres bíróság vagy a bíró) végez közvetítést. Azaz elmondható, hogy az irányelv éles, át nem léphető határvonalat húz a bírói vitarendezés és a mediáció közé. Az irányelv nem alkalmazható (Preambulum 11. pont) bírósági jellegű eljárásokra, bírói békeltetésekre, választottbírói eljárásra, fogyasztói panaszkezelésre, ellenben (Preambulum 11. pont) alkalmazandó a bíróság által közvetítésre utalt felek esetén, valamint akkor, ha egy tagállam joga kötelező erejű közvetítést ír elő számukra. Az ún. bírói mediáció során alkalmazható, abban az esetben, ha nem az ügyben eljáró bíró végzi a mediációs eljárást. A bíróságok számára nyitva áll a lehetőség, hogy a felek mediációt érintő tájékoztatón vehessenek részt [5. cikk (1) bek.], és nyitva áll a lehetőség, amennyiben a nemzeti jog nem zárja ki, hogy a bíróság kötelezően elrendelje a mediációt [2. cikk (1) bek.].

A mediáció a bírói eljárással azonos rangú és értékű eljárás (Preambulum 19. pont), tehát *„a közvetítést nem szabad a bírósági eljárás kevésbé hatékony alternatívájának tekinteni”*. Az egyenrangúság közelebbről azt jelenti, hogy a bírói határozatokkal azonos végrehajthatóság vonatkozik az eljárásra.

A mediációs eljárást a mediátor segíti segítő, közvetítő, mediáló személyként, az azonban nem kizárt, hogy a mediátor adott ügyben ne ügydöntő bíró legyen. Bármely harmadik, az ügyben nem érdekelt és intett személy lehet, aki pártatlan és hozzáértő az eljárás lefolytatása tárgyában. A mediátor felkérése nem függ attól, hogy mi a szakmája vagy hogyan nevezik ki, de az feltétel, hogy kizárólag a feleken kívüli harmadik személy lehet. Az eljárás lefolytatása kapcsán követelmény a hatékonyság, a pártatlanság, valamint hozzáértése, szakmai kompetenciája, és feltétel az európai magatartási kódex rendelkezéseinek megtartása (4. cikk). A tagállamok feladata a szervezett mediátorképzés kialakítása és működtetése, kiépítése és a hatékony minőség-ellenőrzés biztosítása (Preambulum 16. pont).

A mediációs folyamat eljárási garanciáinak megteremtése az irányelv következő követelménye. Idetartozik töb-

bek között a közvetítés bizalmasságának tényleges megvalósíthatósága, a titoktartás biztosítása, a titokvédelem. A Preambulum vonatkozó 7. cikke rögzíti, hogy bizonyítékszolgáltatásra, így tanúvallomásra sem kötelezhetőek az adminisztrációban részt vevő személyek sem a polgári és kereskedelmi, sem pedig a választottbíróági eljárásban a közvetítés során vagy az azzal kapcsolatosan felmerült információk tárgyában. A rendelkezés alól kivételt enged az irányelv a közrend védelmét érintő nyomos ok, a gyermekek védelme esetén, és akkor, ha indokolt a közvetítés tartalmának nyilvánossá tétele.

A közvetítés bizalmas jellege azonban meg kell, hogy követelje a nyilvánosság teljes mellőzését, ezt tartalmazza a mediátorok európai magatartáskódexe. A felek egyező akaratnyilatkozatával engedélyezhetik a nyilvánosságot, ezt az irányelv nem zárja ki. Annak ellenére, hogy az eljárás nem nyilvános, a társadalom közvéleményét az eljárásról tájékoztatni kell, az irányelv 9. cikke előírja a tagállamok számára, hogy az általuk megfelelőnek tartott eszköz segítségével tájékoztassanak és népszerűsítsék, ösztönözzék az eljárást.

Az sem kell, hogy csökkentse a felek motivációját, ha az eljárás sikertelenül zárulna, mivel a felek még az elévülési határidőn belül bírósághoz fordulhatnak, hiszen a mediációra fordított eljárási idő a rendes bírósági igényérvényesítési lehetőséget nem zárja ki.

Az elévülés megszakítását tekintve alapkövetelmény, hogy a tagállamokban azonos módon, azonos jelleggel szakítja meg az elévülést a mediáció, így a tagállamoknak az elévülés nyugvását biztosítaniuk kell. Ezen rendelkezés nem függ a rendes bírósági eljárás vagy a választottbíróági út ügyfél általi választásától.

A rendes polgári peres út lezárulása a polgári bírósági ítélet. Ezzel szemben a mediációs eljárást mediációs egyezség zárja, amely a vitás felek által közösen és önkéntesen kidolgozott megegyezés. Jogi jellegét tekintve a megegyezés állami úton kikényszeríthető, az ítélettel azonos rangon állhat. A közvetítés eredményeképpen létrejövő megállapodás eredményét a közösségi és nemzeti jogszabályok alapján elismerhetővé és végrehajthatóvá kell nyilvánítani, amennyiben azt adott tagállamban végrehajthatóvá nyilvánították. Az analógia kapcsán az irányelv a TANÁCS 44/2001/EK RENDELETÉRE (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (Brüsszel I. rendelet), a TANÁCS 2201/2003/EK RENDELETÉRE (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelőségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről utal (Brüsszel II. A. rendelet), majd le is szűkíti a lehetőséget az utóbbi rendelet vonatkozó előírásainak megfelelően.

A végrehajtás megtagadását a 6. cikk a jogrendbe való ütközés esetére engedi meg. A végrehajthatóvá nyilvánítás akkor lehetséges, ha a megegyezést ítéletbe, határozatba vagy egyéb más hiteles okiratba foglalják. A megegyezés egyfajta vitalezáró dokumentum, nem feltétlenül közokirat, általánosságban magánjogi jelleget viselő egyezség.

2. táblázat

A KÖZVETÍTŐK EURÓPAI MAGATARTÁSI KÓDEXE*		
A KÖZVETÍTÉS FOGALMA	Közvetítésnek minősül minden olyan – bárhogyan nevezett vagy hivatkozott – rendezett eljárás, amelynek során valamely jogvitában érintett két vagy több fél, önkéntes alapon, kísérletet tesz arra, hogy a köztük fennálló jogvita tárgyában, egymás között, egy harmadik fél – a továbbiakban: közvetítő – közreműködésével megegyezésre jussanak.	
A KÖZVETÍTŐ SZAKMAI ALKALMASSÁGA, KIJELÖLÉSE ÉS DÍJAI, VALAMINT A KÖZVETÍTŐI SZOLGÁLTATÁSOK HIRDETÉSE	SZAKMAI ALKALMASSÁG	szakértelem
		tájékozottság
		közvetítői készségekkel kapcsolatos képzettség
		folyamatos továbbképzés és gyakorlat
	KIJELÖLÉS	tanácskozás az érintett felekkel
		időpont-egyeztetés
		kompetenciavizsgálat
		szakmai háttér
		tapasztalat
		alkalmasság
	DÍJAK	tájékoztatás a díjazási módról
		a díjazásra vonatkozó alapelvek elfogadása a felek részéről
	KÖZVETÍTŐI SZOLGÁLTATÁSOK HIRDETÉSE	szakmai mód
		hitelt érdemlő mód
		tisztességes mód
FÜGGETLENSÉG	A FELEK TÁJÉKOZTATÁSI KÖTELEZETTSÉGE A FÜGGETLENSÉGET BEFOLYÁSOLÓ VAGY ÖSSZEFÉRHETETLENSÉGET OKOZÓ KÖRÜLMÉNYEKRŐL	személyes vagy üzleti kapcsolat fennállása a felekkel
		közvetlen vagy közvetett – pénzügyi vagy más érdekeltég
		közvetítő vagy a cég alkalmazottja már eljár
PÁRTATLANSÁG	PÁRTATLAN ELJÁRÁS	
	VALAMENNYI FÉL SEGÍTÉSE	

KÖZVETÍTÉSI MEGÁLLAPODÁS, AZ ELJÁRÁS ÉS A MEGEGYEZÉS	ELJÁRÁS	a közvetítési eljárás jellemzőinek megosztása a felekkel	
		a felek megértsék a közvetítési megállapodás feltételeit és kikötéseit	
		a megállapodás a felek kérésére írásba foglalható	
	AZ ELJÁRÁS ALAPELVEI	a jogállamiság elve gyors vitarendezés szükségessége felek külön-külön is meghallgathatóak	
	AZ ELJÁRÁS IGAZSÁGOSSÁGA	eljárársban való részvétel biztosítása	
		felek tájékoztatása, megszüntetés	érvényesíthetetlen jogellenes megállapodás
		a közvetítés folytatása valószínűleg nem vezet megegyezéshez	
	AZ ELJÁRÁS VÉGE	a tényállás teljes ismerete a felek hozzájárulása felek általi megértés a megegyezés feltételeiről	
		indokolás nélküli elállási lehetőség	
		a megegyezés írásba foglalásának módja	
TITOKTARTÁS	INFORMÁCIÓ KEZELÉSE	jogszabály alapján	
		közérdek alapján	
		bizalmasan felfedett információk védelme	

* Közvetítők Európai Magatartási Kódexe; forrás: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_hu.pdf; (letöltés dátuma: 2015. január 17.)

Forrás: Saját ábrázolás, saját szerkesztés

A bírósági közvetítés definiálásának lehetőségei

A bírósági közvetítés elkülönül a peres, illetve peren kívüli eljárástól, azonban a bírósági eljárás befejezését elősegítő konfliktuskezelő módszerszerként funkcionál. A vitarendező eljárás „a vitában érdekelt felek megegyezése alapján bevont harmadik személy (a bírósági közvetítő) közreműködésével zajló vitarendező eljárás, melynek során

*a bírósági közvetítő pártatlanul, lelkiismeretesen, legjobb tudása szerint működik közre a felek közötti vitát lezáró megállapodás létrehozásában”.*⁴

Az alternatív vitarendezési eljárások bíróságon belüli lebonyolításának legfőbb eszköze. A bírósági közvetítői eljárás olyan új jogintézmény, amely a polgári peres, illetve nem peres eljárásokkal kapcsolódóan alkalmazható.

Ténylegesen egy olyan bíróság előtti eljárás, amelyben a közvetítői törvényben lefektetett alapelvek tiszteletben tartása mellett egy a bíróság által kijelölt bírósági közvetítő személy a vitás felek számára lehetőséget biztosít a konfliktuskezelésben. A per helyett párbeszédet tesz lehetővé, esélyt adva a perek megelőzéséhez, helyettesítéséhez.

A mediátor pártatlan, képesítéssel rendelkező, a párbeszéd helyreállításában szerepet játszó semleges harmadik fél, aki a döntéshozatalból kizárt, támogató szerepkört tölt be a felek számára a saját maguk által megtalált és kölcsönösen létrehozott megoldás életre hívása érdekében. A bírósági mediátorral folytatott megbeszélés bírósági eljárási keretrendszerben történik, bizalmi légkörben, teljes titoktartási kötelezettség fennállása mellett és a bíróság által rendelkezésre bocsátott határidőn belül.

A bírósági közvetítő szükséges szakmai képzettséggel rendelkező bírósági titkár, a rendelkezésre álló állományban lévő nyugalmazott bíró, valamint – 2014. március 15-től – bíró lehet, akit az Országos Bírósági Hivatal elnöke bírósági közvetítővé jelölt ki.⁵

A bírósági mediáció a felek és a bíró kezében lévő eszköz, amely arra szolgál, hogy ők maguk találják meg a jogvita számukra legmegfelelőbb megoldását. Az eljárás igénybevételének célja, hogy enyhítse a felek konfliktusát, és tényleges lehetőséget biztosítson arra, hogy az érzéseiket megfogalmazzák, az általuk tanúsított magatartásra magyarázatot adhassanak, valamint fokozhassa a felek felelősségérzetét. Elősegíti, hogy a felek érdekeinek leginkább megfelelő megoldás jöjjön létre és könnyebben végrehajtható megállapodás születhessen meg (Nagy M. 2011: 135–136).

A hagyományos vitarendező peres eljárásoktól lényegesen eltérő megoldás, amelynek célja, hogy a vitában érdekelt felek kölcsönösen megfelelő és egybehangzó megegyezéssel zárják le a jogvitájukat; igénybe vehető a per megindulásakor, illetve a per folyamán bármely szakban, valamint a fellebbviteli eljárás során is. A jogvita rendezését segíti az ügy gyors és hatékony megoldása érdekében. A közvetítői eljárás igénybevételével maximum négy hónapon belül feltérképezhető a konfliktus, rendezhető a jogvita, és a felek a perben meghozott bírói döntés helyett párbeszéd útján jutnak kölcsönös és önkéntes megállapodásra.

4 Dr. Horváth Vera Judit: A polgári eljárás alternatívája: bírósági közvetítés; forrás: <http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/A%20polg%C3%A1ri%20elj%C3%A1r%C3%A1s%20alternat%C3%ADv%C3%A1ja%20-%20b%C3%ADr%C3%B3s%C3%A1gi%20k%C3%B6zvet%C3%ADt%C3%A9s%20%281%29.pdf> (letöltés dátuma: 2015. 01. 08.).

5 Forrás: <http://birosag.hu/allampolgaroknak/mediacio/birosagi-kozvetitoi-eljaras> (letöltés dátuma: 2014. 01. 08.).

Az eljárás tagadhatatlan előnye a titoktartási kötelezettség fennállása, a gyorsaság, a közvetlenség és a felek nyertes-nyertes pozíciója. Pénzben mérhető előnyként az illetékmentesség említhető, valamint a közvetítői eljárás igénybevételenek ingyenessége.⁶ Vitathatatlanul hozzájárul a felek motivációjához az eljárással kapcsolatosan a magas mértékű illetékkedvezményben (50%, 70%, 90%) történő részesülés sikeres megállapodás megkötése esetén.

A bírósági közvetítés igénybevételeének feltétele, hogy peres vagy peren kívüli bíróság előtt folyamatban lévő ügy álljon fenn. Előfordulhat azonban az is, hogy a felek ilyen típusú ügygel még nem rendelkeznek, ebben az esetben az Igazságügyi Minisztérium által vezetett névjegyzékben szereplő közvetítők közül lehet választani, melynek költsége azonban a feleket terheli, ellentétben az ingyenes bírósági közvetítői eljárással. Számos ügýtípusban fellépő jogvita rendezésére biztosít lehetőséget a bírósági mediációs eljárás (ld. 3. táblázat a következő oldalon).

A polgári perről

A polgári per a jogvita eldöntésének rendjét garantálja, azaz azt a módot, hogy a vitás ügyet tisztességesen, jogszerűen bírálják el. Azonban a felekben fennmaradhat az igazság feltárulásának és elismertetésének igénye, amely nem feltétlenül oldódik meg a bíró döntés megszületésével. A per tényleges célja abban állhat, hogy az igazságnak megfelelő jogvédelem jöjjön létre, azaz a bíróság állapítsa meg, hogy a per tárgyát képező jogviszony fennáll-e avagy sem, valamint, hogy a per tárgyát képező tény valós-e avagy valótlan. A felet elsősorban a per megnyerése motiválja, közömbös azonban a tekintetben, hogy az az igazságnak megfelelő-e.⁷

Én személy szerint osztom a nézetet, hogy a bíróság feladata elsősorban a jogi tény, mint a per tárgyát képező állítás valóságalapjának eldöntése és ez alapján a felek közötti pernyertesség-perveszteség bírói meghatározása. Mindamellettt úgy tartom, hogy a perben nemcsak az alaki, hanem az anyagi igazságot is fel kell deríteni, hiszen a bebizonyított tényeknek a valósággal összhangban kell állniuk. A bíróság feladata tehát a hatékony, gyors és nem részrehajló döntési kompetencia gyakorlása, míg a feleké, hogy saját érdekeiket érvényesítsék az általuk helyesnek tartott mértékig. A mediációs eljárás során az a cél, hogy mindkét fél számára tisztázható legyen a fennálló konfliktus természete, létrejöjjön egy problémafeltáró és -megoldó folyamat olyan megoldást biztosítva, amely mindkét fél számára kielégítő. A polgári per a konfliktusra jogvitaként és a két fél közötti vitaként tekint, az anyagi és alaki igazságot pedig bizonyítás során tényekre alapozva értelmezi. Ezzel ellentétben a bírósági mediáció során értelmezhető és értékelhető a felek személyiségéből vagy sérelmeiből adódó igazságérzethez fűződő megállapodás megkötése.

6 Forrás: <http://birosag.hu/allampolgaroknak/mediacio/birosagi-kozvetitoi-eljaras> (letöltés dátuma: 2014. 01. 08.).

7 Bacsó Jenő, in: Majorosné Köck–Molnár (2015).

3. táblázat

BÍRÓSÁGI MEDIÁCIÓS ELJÁRÁS IGÉNYELHETŐ:	KIZÁRT BÍRÓSÁGI MEDIÁCIÓS ELJÁRÁS IGÉNYBEVÉTELE:
CSALÁDJOGI VITÁK (házasság felbontása, gyermekelhelyezés, gyermektartásdíj iránti igény érvényesítése, szülői felügyeleti jog gyakorlása tárgyában fennálló jogvita, láthatási jog gyakorlásával kapcsolatos jogvita, kapcsolattartással kapcsolatos jogvita fennállása, vagyonmegosztást érintő vitarendezés stb.)	KÖZIGAZGATÁSI PEREK
SZERZŐDÉSES JOGVITÁK RENDEZÉSE	VÉGREHAJTÁSI PEREK
SZERZŐDÉSEN KÍVÜLI JOGVITARENDEZÉS	APASÁG MEGÁLLAPÍTÁSA IRÁNTI PEREK
GAZDÁLKODÓ SZERVEZETEK EGYMÁS KÖZÖTTI VITARENDEZÉSE	GONDNOKSÁG ALÁ HELYEZÉSI PEREK
MUNKAJOGI VITARENDEZÉS (munkaviszony, munkaszerződés fennállása, megszűnése kapcsán felmerülő jogviták, a végkielégítés kérdései stb.)	GONDNOKSÁG MEGSZÜNTETÉSÉRE IRÁNYULÓ PEREK
HÁZASSÁG FELBONTÁSA IRÁNTI PEREKben bíró által ajánlható	SPECIÁLIS ESETKÖR: felek között fennálló erőszakos előzmény, valamely fél pszichés vagy kóros állapotának fennállása
BÍRÓSÁGI KÖZVETÍTÉS KÖTELEZŐ ESETEI: *	
SZÜLŐI FELÜGYELETI JOG RENDEZÉSE	
SZÜLŐ-GYERMEK KÖZÖTTI KAPCSOLATTARTÁS SZABÁLYOZÁSA	
GYERMEK HARMADIK SZEMÉLYNÉL VALÓ ELHELYEZÉSE	
HATÁRON ÁTNYÚLÓ JOGVITÁK	

* 2014. március 15-től hatályos Ptk. Családjogi Könyv

Forrás: Saját ábrázolás, saját szerkesztés

4. táblázat

JELLEMZŐ JEGYEK	MEDIÁCIÓS ELJÁRÁS	BÍRÓSÁGI MEDIÁCIÓ	BÍRÓSÁGI ELJÁRÁS
ELJÁRÁS MEGINDULÁSA	a felek közös kérelmére vagy a másik fél hozzájárulásának megszerzését követően indul	bíróság elrendeli kötelező jelleggel bíróság ajánlja bíróság javasolja felek közös kérelmére indul	az egyik fél kérelmére indul, a másik fél részvétele kényszer
ELJÁRÓ SZEMÉLY	a mediátor személyét a felek választják az IM listájáról	mediátor személye a bírósági közvetítő illetékességre tekintet nélkül	a bírót hivatalból jelölik ki
ELJÁRÁS MENETÉNEK SZABÁLYOZÁSA	menetét a kialakult alternatív konfliktuskezelési módszer, valamint a 2002. évi LV. törvény, a közvetítői tevékenységről határozza meg	2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről (különös tekintettel a IV. fejezet) 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról [különös tekintettel: 104. §, 124. § (3) bekezdés, 127. § (1) bekezdés, 148. § (1)–(2) bekezdés] 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről [56. § (4) bekezdés, 58. §] 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól (különös tekintettel a IX/A. fejezet) Az Országos Bírósági Hivatal elnöke 20/2012. (XI. 23.) OBH utasítása a bírósági közvetítéssel kapcsolatos szabályzatáról	az eljárás menetét az 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról határozza meg, melyet szigorúan be kell tartani BÜNTETŐ MEDIÁCIÓ Büntető területen a (2006. évi CXXIII. törvény a büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről)
CÉLJA	a felek aktívan, közösen oldják meg a konfliktust, jussanak közös egyező álláspont-ra, szülessen megállapodás	a felek aktívan, közösen oldják meg a konfliktust, jussanak közös egyező álláspont-ra, szülessen megállapodás	jogszolgáltatás, amely a bizonyítási eljárás és a bíró mérlegelésének az eredménye a törvényi előírások alapján
ELJÁRÁS MENETE, TÁRGYALÁSOK	gyors (max. négy hónap), rugalmas, általában egy ülésen befejeződik, vagy több tárgyalásra is sor kerül, a vitarendezés során nincs bizonyítási eljárás	gyors (két vagy max. négy hónap), rugalmas, általában egy ülésen befejeződik, vagy több tárgyalásra is sor kerül, a vitarendezés során nincs bizonyítási eljárás	a döntés elhúzódhat, elhúzódik, rugalmatlan, bizonyítási eljárására sor kerülhet

ELJÁRÁSI KÖLTSÉGEK, KÖLTSÉGVISELÉS	olcsó, az eljárási költségek alacsonyabbak, mint a bírósági díjtételek, piaci viszonyok között meghatározott a mediátor költsége, a felek közösen, vagy a megállapodás alapján viselik	maga az eljárás illetékmentes + a felek illetékkedvezményben részesíthetők a megegyezésre tekintettel, mértéke: 50%, 70%, 90% sikeres és végrehajtható megállapodás esetén	költséges a bizonyítás, amely a bírói döntés alapja, drágább, az eljárási költség összetett (illeték, szakértői díj, ügyvédi munkadíj), a bíró dönt a költségek viseléséről
EREDMÉNY	a szabályok lefektetése, a folyamat kordában tartása a mediátor kezében van, de a felek jutnak el a megegyezésig	a szabályok lefektetése, a folyamat kordában tartása a bírósági közvetítő kezében van, de a felek jutnak el a megegyezésig → a felek megegyezésének bírói jóváhagyása, határozati jogerővel bír, amennyiben nem születik megállapodás→	a döntést a bíróság hozza, azaz külső személy hoz ítéletet felek megegyezését a bíró irányítja és ügyel a jogszabályok megtartására → a bíróság dönt
JOGI KÉPVISELET MEGJELENÉSE	jogi képviselő hallgatóságként lehet jelen, legfeljebb tanácsokat adhat, segítő családtag, barát, ismerős részvétele lehetséges	jogi képviselő hallgatóságként lehet jelen, legfeljebb tanácsokat adhat	az ügyvéd az eljárás aktív résztvevője, képviseleti jogkört lát el
DÖNTÉSI FELELŐSSÉG VISELÉSE	a döntés felelőssége közösen a feleké, hiszen a felek maguk találják meg problémájukra a megoldást	a döntés felelőssége közösen a feleké, a jogszabályoknak való megfeleltethetőség garanciája lehet a bírósági közvetítő jogi szakértelme	a döntés felelőssége a bíróságé, a jogállamé
FELEK JÖVŐBENI KAPCSOLATÁRA GYAKOROLT HATÁS	a megegyezés a felek egymás iránti bizalmát növeli, az emberi jövőbeni kapcsolatokat javíthatja, kiegyensúlyozhatja	a megegyezés a felek egymás iránti bizalmát növeli, az emberi jövőbeni kapcsolatokat javíthatja, kiegyensúlyozhatja, normalizálhatja	a felek jövőbeni kapcsolatát meg is ronthatja
FELEK ELÉGEDETTSÉGE	nyertes-nyertes szituáció, a felek elégedettek	nyertes-nyertes szituáció, a felek elégedettek	nyertes-vesztes vagy vesztes-vesztes szituáció, az egyik fél elégedett, a másik nem, vagy a felek elégedetlenek

Forrás: Saját ábrázolás, saját szerkesztés⁸

⁸ A Szerző támaszkodott Nagy Márta (2011) munkásságára.

A mediáció és a per összehasonlítása

*„A pereskedés nem háború és nem is játék. Arra szánták, hogy a szemben álló felek között valóban igazságot tegyen, de ha a bíróság nem rendelkezik az ehhez szükséges információkkal, akkor nem tudja megvalósítani ezt a célt.”*⁹

Donaldson

A per és a konfliktus szerepe általánosságban¹⁰

Általános vélemény alapján a perek hosszadalmasak, időigényesek, egyúttal költségesek és bonyolult eljárásnak tekinthetők. Hátránya minden esetben a jog azon sajátossága, miszerint a jog saját fogalmi keretei között képes csak a társadalmi viszonyok értelmezésére. A jog a vitát csak jogi fogalmak, jogtechnikai lehetőségek hálójában képes felmerülő konfliktus esetén kezelni. A társadalmi kapcsolatokban a konfliktusok számos válfaja létezik, az életviszonyok folyamatosan változnak, amihez a hatályos jogszabályokból álló jogrendszer képtelen eredményesen igazodni. A felek későbbi kapcsolatát is megnehezítheti a peres eljárás, mivel a polgári peres kontradiktórius jellegű eljárás során a bíróság és az ellenérdekű felek tevékenysége az ügykörben felmerült jogvita végleges eldöntésére irányul. A per maga tartalmilag eljárási cselekmények láncolatából és eljárási jogviszonyok összességéből áll, melyben az al- és a felperes közötti viszony kiélezett, a párbeszéd elnehezült, az együttműködés nehézkes. Gyakran már a jogalap, a jogviták tárgyának meghatározása is nehézkes, amely a végső eredményesség elérését is megnehezíti. A perben érvényesül a keresethez kötöttség elve.

Speciális az alternatív vitamegoldások körében, hogy rugalmasan bővíteni lehet a vitába bevonható javak körét, így rendelkezésre állhat a konfliktusmegoldás kulcsa. Ilyen szempontból tehát megállapítható, hogy egyszerre fennáll érdekellentét és érdekezonosság, a felek rendelkeznek azonos és eltérő érdekekkel is, a felek számára rendelkezésre álló megoldási lehetőségek tárháza végtelen. Ellentétben a peres eljárással, e körben hiányzik a külső döntéshozó, a felek saját maguk jutnak el a konfliktus megoldásához. Saját felelősséggel, a pozitív, illetőleg elfogadható jövőbeni kapcsolat kialakításának lehetőségével win-win pozíciót érhetnek el. A nyertes, azaz a mindkét fél elégedettségét elérő döntést kísérő megállapodással megszülethet „az elég jó megoldás”.

⁹ In: Kengyel (2003: 80–81).

¹⁰ Tarczal (2011: 40).

A mediáció mellett szóló érvek és érdekek megértéséhez nélkülözhetetlen a konfliktus folyamatainak feltérképezése, a belső összefüggések feltárása és megértése, továbbá a konfliktus prevenciója és annak menedzselése.

Fontosnak tartanám a következők leszögezését a számbavétel előtt. A konfliktus megoldására ideális esetben tárgyalásos úton nyílhat lehetőség a keletkezés szintjén az ügyben érintettek és érdekelték között. Ez egy olyan két- vagy többoldalú kommunikációs helyzet, amely során a problémamegoldásra összpontosítanak, és kölcsönösen felvázolják, ismertetik és megismerik saját és a másik fél álláspontját. Az együttműködés, a felek konszenzusa segíti a megegyezés kialakítását, melyhez a hatékony információcsere és a felek konszenzusa is hozzájárul.

A mediáció, mint a konfliktusmegoldás alternatív és hatékony eszköze mellett számos érv szól. Érdemesnek tartanám elkülöníteni a civilisztikai és büntetőjogi mediáció sajátos jellegét egymástól. A civilisztikai mediáció esetén kifejezetten impozáns és szignifikáns eredményességi mutatókkal számolhatunk a folyamatot vállalók esetében, mindamelllett nagyon nehéz felkelteni a motivációt. Ellentétben a büntetőjogi mediáció területével, ahol a felek már kinyilvánítják részvételi szándékukat az ügyészi, bírósági meghallgatás során, illetőleg a pártfogó felügyelői vélemény elkészítésekor. Az eljárás lefolytatásával kapcsolatos nehézségként felmerülhet, hogy az együttműködési készség csupán csak formális jellegű, mivel a mediációban részt vevő felek nem involválódtak, így motiváció híján a siker reményében a tényleges mediációs szakaszba nem léphetnek át. Lehetetlenné válhat tehát a fő cél, azaz a bűncselekménnyel okozott sérelem jóvátételének és a kár megtérítésének elérése.

Magyarországon elsőként a munkajogi ügyekben került szabályozásra a mediáció az 1992. évi XXII. törvényben (munkaügyi érdekviták és munkaügyi jogviták szabályozása a Munka Törvénykönyvének 194–198. §§-ai és 199–202. §§-ai). Ezt követte az 1997. évi CLIV. törvény, valamint az egészségügyi közvetítői eljárás részletszabályozása a 2000. évi CXVI. törvényben. Az egészségügyi területen biztosított közvetítés lehetőséget teremt a beteg és az egészségügyi szolgáltató között felmerülő jogviták peren kívüli megoldására. A felek együttesen kezdeményezhetik az egészségügyi közvetítői eljárás elrendelését (Kósa 2001). A jelenleg hatályos 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről biztosítja a jogvita feloldása érdekében a békéltetés lehetőségét kollektív szerződés vagy a felek megállapodása alapján. A polgári területet érintve a 2002. évi LV. törvény tartalmaz rendelkezéseket, és ehhez kapcsolódik végrehajtási rendeletként a 2/2003. (III. 13.) IM rendelet, a 3/2003. (III. 13.) IM rendelet, a 63/2009 (XII. 17.) IM rendelet. 2009. január 1-től kötelesek a gazdálkodó szervezetek egymás közötti jogvitáikban igazolni, hogy a keresetindítás előtt megkísérelték a jogvita peren kívüli elrendezését, valamint a felperesnek utalnia kell arra a keresetlevélben, hogy a felek egymás közötti jogvitájában volt-e a folyamatban közvetítés. A bíróság pedig tájékoztatási kötelezettséggel rendelkezik a közvetítő eljárással kapcsolatos lehetőségre való felhívás területén. A 2013. évi V. törvény a családjogi területen kötelezi a szülőket arra, hogy a szülői felügyelet

gyakorlása és a kapcsolattartás szabályozása érdekében közvetítő eljárást vegyenek igénybe (4: 172. §). A kötelező közvetítés elrendelése esetén a bíróság a per tárgyalását felfüggeszti, és arra ösztönzi őket, hogy kölcsönösen együttműködve közvetítőhöz forduljanak és részt vegyenek a megbeszéléseken. A bírósági közvetítő tájékoztatóját követően a felek szabadon és önkéntesen dönthetnek arról, hogy nem kívánnak részt venni az eljárásban. A házasság felbontása iránti perekben a felek számára a bíró ajánlhatja, hogy a kapcsolat, valamint a felbontással kapcsolatos vitás kérdések megegyezésen alapuló rendezése érdekében a felek vegyenek részt közvetítői eljáráson. A gyámhatóság is elrendelheti a közvetítő eljárás igénybevételét (2013. évi V. törvény 4:177 §.).

Büntetőügyekben a 2006. évi CXXIII. törvény rendelkezik a közvetítői tevékenységről. Kedvező jelleget mutat a sértett és terhelt közötti jóvátétel, valamint a bűncselekménnyel okozott kár megterítési lehetősége is, hiszen az jelentheti a terhelt számára a büntethetőség kizárását, illetve a büntetés korlátlan enyhítését is, amelyet a 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról és a Büntető törvénykönyvről 2012. évi C. törvény tesz lehetővé.

A közvetítői eljárás lefolytatása polgári területen

A közvetítői eljárásra nem irányadó a Polgári Perrendtartás szerinti illetékességi szabály, bármely bírósági közvetítőnél kérvényezettől függetlenül az illetékességi szabályoktól. A már folyamatban lévő vagy meginduló peres vagy nem peres ügyekben kérhető a bírósági közvetítői eljárás lefolytatása. Három együttes feltétel fennállása esetén indulhat meg a közvetítői eljárás; amennyiben a vitában álló felek között fennáll peres vagy nem peres eljárás, a közvetítői eljárás megindítására a feleknek közösen kell írásbeli kérelmet előterjeszteniük, és olyan bíróságra kell megérkeznie a kérelemnek, amely bírósági közvetítői feladatokat ellátását is végzi.

JELLEMZŐ	BÍRÓSÁGI BÉKÉLTETÉS	MEDIÁCIÓ
CÉLJA	kompromisszum létrehozása	mindkét fél számára a lehető legjobb megoldás megtalálása
MEGOLDÁS MÉRLEGE	zéró eredmény	pozitív eredmény
KONFLIKTUS FÁZISA	tárgyalókészség növelése	párbeszéd, kommunikáció helyreállítása
FELEK VISZONYA	pozicionális tárgyalás pozicionális egyezkedés	érdekalapú tárgyalás
TÁRGYALÁST JELLEMZŐ MOTIVÁCIÓ	a felek meghatározzák, mit akarnak elérni, meddig hajlandóak engedni erősítés – gyengítés	információcsere, együttműködés, probléma megoldására való koncentráció, kielégítő megoldás megtalálása

KERET	jogvita keretei között maradás	érdekvita keretei között: jogvita keretein kívüli konfliktus kezelése, megoldása
EREDMÉNY	jogilag releváns egyezség	jogilag releváns egyezség, előremutató jövőkép
VEZETŐ SZEREPKÖR	az ügy ura a bíró, a bírói szerep dominanciája	a felek az ügy urai
FELEK HOZZÁÁLLÁSA	a felek passzivitása, az egymással szembeni felelősségérzet csökkenése	a felek aktivitása, az egymással szembeni felelősségérzet növekedése
AZ ELJÁRÁSBAN RÉSZT VEVŐ SZEMÉLY	békítő	mediátor
AZ ELJÁRÓ SZEMÉLY JELLEMZÉSE	erőteljesebben beavatkozó, irányítja az egyezkedést	semleges, nem beavatkozó, az eljárás irányítása a feleké
KERET	megoldási javaslattétel, kérdések szűk, jogvitára koncentrááló köre	megoldási javaslattétel nincs, tágabb „mozgótér”, a konfliktus kezeléséhez szükséges összes felszínre kerülő probléma, motívum megvitatása
LÉGKÖR	hivatalos, bírósági jelleg	bizalmi jelleg
DIMENZIÓ	ítélkező, megőrző karakter, az emberi kapcsolatok konzerválása	a döntést képessé tevő, transzformatív, átalakító karakter (empowerment dimenzió), az emberi kapcsolatok minőségi átalakítása
MOTIVÁCIÓ	kényszerű vállalás, kényszerítő kompromisszum vállalása a szükségszerű, hosszadalmas, megterhelő pereskedés helyett	önkéntes vállalás, jogvita megoldása, per elkerülése
FELEK MEGÍTÉLÉSE	kedvezőbb benyomáskeltés	őszinteség, bizalmi légkör táplálása
HATÁS	a felek viszálya elmérgesedhet, hiányérzet alakulhat ki, veszteségérzettel egyetemben	a kapcsolat javulhat, kölcsönös elégedettségérzet kialakulása, győztes-győztes pozíció
UTÓHATÁS	újabb jogvita indukálódásának lehetősége	vita lezárása, helyreálló felek közötti kapcsolat

Forrás: Saját ábrázolás, saját szerkesztés Nagy (2011: 137–138) alapján

A polgári típusú mediációhoz vezető út

A polgári eljárásjogi fogalom meghatározásához, a mediáció (közvetítés) definiálásához mindenekelőtt szükség-szerű követelmény a konfliktus és konfliktushelyzet fogalmának elhatárolása. A jogilag védett érdekek sérelme jelenti mindenekelőtt a jogi konfliktushelyzet alapját, ahol a kialakulást ténylegesen az érdekelletétek kiélező-dése hívja életre. A társadalmi konfliktushelyzetek azon köre minősül jogi konfliktushelyzetnek, amelyek már keletkezésük pillanatában jogi vonatkozással bírnak. A konfliktust és a jogi konfliktushelyzetet egymástól az érdeksérelem határolja el. Jóval több konfliktushelyzet létezik, mint konfliktus, hiszen nem szükségszerű, hogy valódi jogi konfliktus, például polgári per alakuljon ki. A tényleges értelemben vett nyílt érdek-ütközés valame-lyik fél elutasításával veszi kezdetét a békés megoldás biztosítása érdekében. A konfliktushelyzet lehetővé teheti az informális megoldás biztosítását, a jogi konfliktus formális jogi megoldást biztosít. A vita megoldásához gyak-ran az elmérgesedett helyzet fennállása kapcsán közvetítő személyre vagy intézményre lehet szükség, mellyel a jogi konfliktus ténylegesen kezdetét veszi. A polgári per bármely szakaszában lehetőség biztosított az egyezsége-re. A tisztán formális és tisztán informális megoldás végső pontjaira és a szintek között elhelyezkedő konfliktus megoldásának különböző szintjeire hívja fel a figyelmet a „Galanter-féle skála”. A konfliktus megoldásában har-madik segítő félként közreműködő személy lehet: laikus békéltető vagy a féltől független professzionális közvetítő. A konfliktus és a per viszonyát illetően megállapítható, bonyolult és differenciált szelekciós mechanizmus a jogi konfliktusokat részben spontán, más részről irányított módon tereli a polgári per irányába.

A konfliktusok száma a tényleges peres eljárások számát lényegesen meghaladja, így a per és a konfliktus vi-szonyának magyarázatára tölcészerű ábraként alkalmazható Rottleuthner „berlini tölcésére”, melybe a leginkább ismert, nehézkes társadalmi viszonyok és emberi kapcsolatok áramlanak, azért, hogy egy kisebb részük a bírósági eljárás irányába konfliktussá formálódva sodródhasson; érzékeltetve, hogy a társadalomban keletkező konfliktu-sok közül az egyes szinteken milyen megoldási lehetőségek adódhatnak:

- közvetlenül (kizárólag az érdekeltek közreműködésével)
- harmadik személy (mediátor) közbenjárásával
- bíróságon kívüli eljárásban
- bíróság előtt.

A konfliktusok kezelésében a polgári per megkülönböztetett jelentőséggel bír. Kisebb, a konfliktusok kezelésére szolgáló eljárási gyűrű veszi körül a polgári pert. Az ún. nem peres eljárás a polgári per elhárítására, előkészí-

tésére, illetőleg pótlására, illetve a jogérvényesítés előremozdítására szolgál. A nem peres eljárások sajátossága, hogy a peres eljárás majdhogynem valamennyi lényegi elemét nélkülözi, azaz nem a bíróság jár el, nem kerül sor tárgyalásra, nem folytatnak le bizonyítási eljárást. Maga az eljárás egyszerűbb, olcsóbb, gyorsabb, vonzó lehetőséget biztosítva a jogkereső közönség számára, a polgári perrel szemben azonban nem nyújtanak azonos értéket képviselő problémamegoldást. Sajátságos védőgyűrűként övezik a pert, a nem peres eljárások és a polgári per megindításának lehetőségét kötelező igénybevételekkel elzárják. Másrésztől szűrő szerepét is betöltik, azaz sikertelen peren kívüli megoldási kísérlet esetén lehetőség nyílik a bírósági út igénybevételére.

Az igazságszolgáltatás előretolt bástyái fontos szerepet játszanak azok a hatóságok, fórumok, fontos szerepet játszva a formális és az informális konfliktusmegoldási módok között.

Idetartoznak a különböző egyeztető- és döntőbizottságok egyeztető fórumai, a közigazgatási szervek, a választottbírói eljárás, amely a kereskedelmi tevékenységből adódó konfliktusok kezelésére szolgál elsősorban, és melynek széles körű igénybevételei lehetőségét az 1994. évi LXXI. törvény teremtette meg. A két konfliktusmegoldási mód között húzódó határvonal mindkét irányban nyitott, hiszen adott jogrendszeren belül biztosítja a konfliktusmegoldási módok megválasztási szabadságát. A mozgás iránya függ a jogsérelem mértékétől, a konfliktushelyzet természetétől, az ellenérdekű fél magatartásától, míg a megoldási mód kiválasztása összefügg a jogrendszer által felkínált lehetőségekkel, a jogismeret szintjével, a jogi gondolkodás tradicionális megnyilvánulásaival.

A fejlett jogrendszerek hagyományos bírósági út igénybevétele helyett a polgári jogviták megoldására más lehetőségeket is felkínáltak, melynek következtében a 20. század utolsó évtizedeiben a polgári per alternatíváinak megszületése növekedő tendenciát mutatott.

Sajátos csoportosítási mód a polgári igazságszolgáltatás fennálló eszköz- és intézményrendszerén belül megoldást biztosító avagy azon kívül elhelyezkedő lehetőségek számbavétele, ahogyan például kis összegű követelések elbírálására külön bírói fórumokat hoztak létre, vagy intézményesítették az egyezségkötési kísérleteket. Polgári bírósági eljárás valódi alternatíváinak csoportját képezi a választott bíraskodás, a bíróságon kívüli közvetítő eljárások rendszere, azaz a mediáció, és a legfiatalabb jogintézményként a bírósági közvetítés.

Kitekintés a büntetőjogi mediáció irányába

A büntetőjogi mediáció kapcsán az érintett felek motivációja különböző, mindamellett, hogy számos előny, a részvétel mellett szóló érv, illetőleg érdek jelentkezik, amely mindkét fél számára motiváló tényező. Számos érdek-

azonosság mutatkozik, hiszen elkerülhető – a tevékeny megbánás kivételével – a hosszadalmas bírósági tárgyalásokra járás, biztosított a találkozás lehetősége, a kölcsönös kommunikáció. Lehetőség nyílik a felek saját körülményeinek, érdekeinek bemutatására, a jóvátételi forma kölcsönösen előnyös kialakítására. Elkerülhető továbbá a büntetőügyek követő polgári peres eljárás lefolytatása kölcsönösen kedvező megállapodás kidolgozásával és megtartásával. Az elkövető részvétele mellett fajsúlyosabb érvek szólnak, mentesülhet a hátrányos jogkövetkezmények alól, illetőleg büntetése korlátlanul enyhíthető. Továbbá lehetősége nyílik cselekménye következményeinek felmérésére, az azzal kapcsolatos indokainak a sértettel történő megosztására, egyúttal pedig megbánhatja tettét, megnyugvást találhat lelkiismeret-furdalása pszichés terheire. Az elkövető az eljárás folyamán szembenézhet tette következményeivel, így ez a körülmény visszatarthatja a bűnisméltléstől. Számos a részvétel mellett szóló érv és előnyös érdek is jelentkezik a sértett szempontjából is, holott az ő motivációs bázisa körvonalazatlanabb. Véleményem szerint az érzelmi jóvátétel biztosítása alapozza meg leginkább az eljárásban történő részvételi hajlandóságot, hiszen ebből kifolyólag oldhatóvá válhat az általa elszenvedett pszichés trauma, amit átélt. Amennyiben igényli, lehetősége nyílna az elkövető szándékainak megértésére, meggyőződése azonban, hogy számára elsősorban a saját valódi érdekeinek, erkölcsi és anyagi kárának megfelelő ellenértékkel rendelkező kárpótlás szolgálhat jóvátételként.

Bírósági közvetítés¹¹

A 2012. évi CXVII. törvénnyel (az igazságügyi és közigazgatási tárgyú törvények módosításáról) került beiktatásra a vonatkozó 4. fejezetként a közvetítői törvény rendelkezései közé a bírósági közvetítés, mint a közvetítés új formája, a felek által igénybe vehető peres vagy nem peres bírósági eljárás. A részletszabályokat a bírósági közvetítésre vonatkozóan az országos bírósági hivatal 20/2012. (IX. 23.) OBH Elnöki utasítása tartalmazza, amely 2012. november 24-től 2014. július 11-ig volt hatályos. Ezt az elnöki utasítást a 2014. július 12-től hatályos 11/2014. (VII.11.) OBH Elnöki utasítás helyezte hatályon kívül. Bírósági közvetítői tevékenységet a közvetítői szakmai képesítéssel rendelkező bírósági titkár, valamint bíró és rendelkezési állományba helyezett bíró végezhet. Az utasításokban az igazgatási feladatokon túlmenően a bírósági titkár munkaköri leírásának főbb tartalmi elemei,

11 A Szerző ezúton is köszönetét szeretné kifejezni dr. Vándor Virágnak, a Zalaegerszegi Törvényszék bírójának, a bírósági közvetítés koordinátorának a bírósági mediáció gyakorlati tapasztalatai tárgyában folytatott mélyinterjúért, valamint dr. Sorok Norbertnek, a Zalaegerszegi Törvényszék megbízott elnökének a bírónővel folytatott interjú lehetőségéért és a szerző publikációjának támogatásáért.

a közvetítés koordinációja, a bíróságok tájékoztatási kötelezettsége is szabályozásra kerül. Az új jogintézmény biztosítja a segítséget ahhoz, hogy mind a per megindulásakor, valamint a per bármely létszakaszában a jogvita hatékonyan rendezhető legyen. Bírósági közvetítésre a szakmai képesítéssel rendelkező OBH elnök által kijelölt bíró vagy bírósági titkár folytat le nem peres eljárást, amelynek feltétele, hogy a felek között legyen folyamatban per, vagy nem peres eljárás. A bíróságon a bírósági közvetítő által ellátott közvetítői tevékenységet ügyelosztási rendben rögzítik. Azon bíróságokon, ahol a törvényszék bírósági közvetítőt alkalmaz, az elnök helyi koordinátort jelöl ki, aki biztosítja a kapcsolattartást, szervezi és felügyeli a bírósági közvetítői feladatokat.

Általánosságban elmondható, hogy a mediátor szerepe az általános mediációs eljárás során nem terjeszkedhet túl az eljárásbeli kommunikáción, azonban a bírósági közvetítő speciális bírósági alkalmazotti helyzetéből adódóan pontosan ismeri a polgári eljárásjogi szabályokat, ezért teljes körű tájékoztatást tud nyújtani mind a peres, mind pedig a közvetítő eljárás tekintetében az eljárási szabályok, a vonatkozó időtartam, a költségviselés, valamint az eljárási cél következményének voltára. Miközben egyfajta bizalmi kapcsolat épül ki a felek és a mediátor között, úgy tud segíteni a mediátor, hogy nem foglal állást a jogvitában és tanácsot sem ad. A bírósági közvetítés vitathatatlan előnye, hogy hozzásegíti az ügyfeleket a jogvita rendezéséhez, és tudatosítja bennük, hogy az a konfliktusról le és elválasztható terület. Mindamellet a bírósági közvetítő abban is segítséget nyújt, hogy felhívja a felek figyelmét arra, hogy a felek által kötött megállapodás mely részei minősülhetnek jogilag végrehajtható területnek (Majorosné Köck–Molnár 2015).

A bírósági eljárással kapcsolatos problémakörök felmerülése

A bírói eljárásokról általánosságban elmondható, hogy többször elhúzódnak, így az időfaktor komoly problémát jelenthet. Valamint felmerülhetnek a felek között kommunikációs problémák, amelyek abból adódhatnak, hogy a felek és a bíró között – már csak a bíró által meghozott döntés tekintetében is – hierarchia áll fenn. A felek ezért aztán vagy túlságosan zárkózottá válnak, vagy éppen ellenkezőleg, túlságosan is megnyílnak. A zárkózottságból adódóan elsikkadhatnak a személyes problémák, és amennyiben a bíró nem rendelkezne kellő pszichológiai ismerettel, a tárgyalás vezetésében is problémák merülhetnek fel. Valamint veszélyként lehet számolni azzal a ténnyel, hogy a bírósági eljárások során sokszor nem kerül sor a jogon kívüli kérdések tisztázására. A bizonyítási eljárásnak megfelelően a döntés a hatósági út során csak jogilag releváns tényeken alapulhat, miközben a bíró a döntését fölérendelt státuszban hozza meg. A bírósági döntés elsősorban a múlt lezárására törekszik, és sok esetben a jövőben felmerülő nehézségek rendezése nem a bíróság feladata, így azok nem kerülnek megoldásra, va-

lamint szabályozásukra sem kerül sor (Varga 2009). A hatósági útnál kedvezőbb lehet a mediáció a tekintetben is, hogy a felek számára lehetőség nyílik a közvetítő által biztosított keretben az álláspont kifejtésére és egyeztetésére. Lehetővé válik tehát a szabad megnyilvánulás és az emberi játszmák elkerülése, hiszen a felek saját döntéshozatala a cél, nem pedig a felettes döntéshozó szervnek történő megfelelés. A kialakult feszültség azért is csökken, mert a közös megállapodás lehetővé teszi, hogy a vita méltányosan záruljon le, és a jövőbeni kapcsolat rendezésére is sor kerül a jogi kötelezés segítségével. A mediáció sokkal inkább a jövőre irányul, ezzel ellentétesen a perben a múlt szerepe nyer jelentőséget. A bírósági eljáráshoz képest a mediáció gyorsan és költséghatékonyan befejeződhet, veszíteni nem lehet, hiszen ez egy esély arra, hogy a vitás kérdés megoldását megkíséreljék, és ha nem is lehetne megállapodást kötni, akkor is visszatérhetnek a felek a bírósági úthoz. A mediációs egyezséget magasabb mértékben tartják meg a felek, mint a bírósági döntést, hiszen a saját megállapodás motiválja őket arra, hogy a saját döntésük mellett kitartsanak. A közvetítői folyamat kontrollja a harmadik semleges személy segítségével az egész folyamat során a felek által biztosított, és arra ügyelnek, hogy előnyös megállapodást sikerüljön elérniük. A felek közötti kompromisszum elérése az elsődleges cél úgy, hogy a felekben a kölcsönösen előnyös egyezséghez kreatív energiák szabadulnak fel. Az eljárás kevesebb sérelemmel zárul, kevésbé tekinthető „büntető” jellegűnek, mint egy perben hozott bírósági döntés (Varga 2009).

A bírósági közvetítés jellemző jegyei

Teljesen elkülönül a bírósági hatósági eljárástól, de elősegíti konfliktuskezelő módszerként annak befejezését. A bírósági útra tartozó jogviták esetén a bírósági szervezetrendszeren belül, mégis a bírósági eljárástól teljesen elkülönülten az adott ügyben eljáró bírótól független személy működik közre bírósági közvetítőként. A felek megfogalmazhatják érzéseiket, tisztázhatják azokat a körülményeket, amelyek kialakították a vitát és annak kiéleződéséhez vezettek. A felek passzivitása felszámolódik, és képessé válnak arra, hogy a másik fél nézőpontját is magukévá tegyék. Kulturált kommunikációt alakítanak ki egymással, és a későbbiekben előtérbe helyeződik a normalizálódott kapcsolat megőrzése. A legmegfelelőbb saját megoldás megtalálásával megnő a felek felelősségérzete, és saját szabad akaratukból kötelezik magukat a megállapodásban foglaltak megtartására. Az eljárás nem nyilvános, az eljárás folyamán felmerülő tényekkel és adatokkal kapcsolatosan a közvetítőt titoktartási kötelezettség terheli, és a felek megállapodása is kiterjedhet a köztük fennálló titoktartásra is. Költségelőnnel jár az eljárás, hiszen a bírósági közvetítés illeték- és költségmentes.

A bírósági közvetítési folyamat bemutatása

A bírósági közvetítői eljárás kérelemre induló eljárás, olyan fél terjesztheti elő, akinek peres vagy peren kívüli eljárásban bíróság előtt már eljárása megindítására sor került. Főszabályként a feleknek közösen kell előterjeszteniük az eljárás megindítására vonatkozó kérelmet, de amennyiben csak az egyik fél részéről áll fenn a hajlandóság a közvetítői eljárás lefolytatása iránt, a bírósági közvetítő megkísérli a másik fél beleegyezésének megszerzését a sikeres közvetítői eljárás lefolytatása érdekében. Az eljárás nem kötődik az bírósági illetékességhez, hiszen minden olyan bíróságon benyújtható, ahol bírósági közvetítő működik. A bírósági közvetítő a felekkel történt egyeztetés után az első közvetítői megbeszélésre meghívja a feleket. Amennyiben a felek ügyében képvisellet ellátó ügyvéd is eljár, a meghívás alapján az első ülésen az ügyvéd is részt vehet.

A felek közös egyetértésével indul meg az eljárás, amikor is írásban nyilatkoznak arról, hogy részt kívánnak-e venni a közvetítői eljárásban, és az igenlő válasz esetén arra is kiterjed a nyilatkozat, hogy a másik fél jogi képviselőjének eljárásban történő részvételéhez hozzájárulnak-e a felek. Az ülés végén a következő ülés időpontját is leegyeztetik. A bírósági közvetítő a feleket részletesen meghallgatja a vonatkozó vitás ügy ismertetését illetően. Ebből bontakozik ki számára a felek elmondása alapján a közöttük fennálló nézetkülönbség, amely háttérbe szorításával a közvetítő az álláspontokat közelíti, lehetővé téve megoldási javaslatok kidolgozását. A felek számára megfelelő vitamegoldást a közvetítő írásba foglalja. Amennyiben jogi képviselők is részt vesznek az eljárásban, ügyfelek számára jogi tanácsokat, tájékoztatást biztosíthatnak, és a megállapodással kapcsolatban vizsgálhatják a jogszabályoknak való megfelelést. A felek kérelmére a szünetelő ügyben eljáró bíró a tárgyaláson egyezségbe foglalja a közvetítői megállapodást, és ítélethatályú végzéssel hagyja jóvá azt a felek közös kérelmére, amennyiben megfelel a jogszabályoknak is. Amennyiben megállapodás nélkül zajlik le a közvetítői eljárás, az addig szünetelő peres eljárást a bíró lefolytatja és döntést hoz a jogvitában. Amennyiben bírósági döntést nem igényelnek a felek a közvetítői megállapodásban, a bíróság határoz a per megszüntetéséről. A felek a perben illetékkedvezményben részesülnek a keresettől történő elállás, valamint a per megszüntetése iránti közös kérelem esetén (felperes), megállapodással záruló eljárásban pedig a felek.

A bírósági közvetítés során létrejövő egyezség különbözik az 1952. évi III. törvény 148. § 1. bekezdése szerinti bírósági tárgyaláson zajló egyezségkötést elősegítő békítő tevékenységtől, hiszen ekkor a bíró az ügy ura, ő irányítja a jogvita keretei között tartva az egyeztetést, és a kompromisszum meghozása érdekében megoldási javaslatokat is tehet a felek számára.

A bíró szerepe domináns, az általa irányított békéltetés pozicionális egyezkedés, amelyben a felek sokszor

hajlandóak a kényszerű kompromisszum meghozatalára is. A bírósági közvetítés során a felek az ügy urai, a bírósági közvetítő mintegy mellérendelt szerepkörben jár el, és az egyezkedés érdekalapon zajlik. Az eljárás során a konfliktust fel és meg kívánják oldani, és a felek számára legmegfelelőbb, nem csak jogilag releváns megállapodás létrehozását célozzák meg.

Bírósági közvetítő eljárás

Előzetesen meg szeretném említeni, hogy büntetőügyek esetén a büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény rendelkezik. A vonatkozó büntetőjogi szabályok lehetővé teszik speciális esetekben a büntetés akár korlátlan mértékű enyhítését vagy akár a büntethetőség kizárását. A sértett és a terhelt közti jóvátételre, valamint a bűncselekménnyel okozott kár megtérítési lehetőségére a sértett és a terhelt vonatkozásában is kedvező lehetőségek állnak rendelkezésre, figyelemmel a büntető eljárásról szóló 1998. évi XIX. Törvény (Be.) Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C törvény (Btk.) rendelkezési vonatkozásában. A legfiatalabb jogintézményt, a bírósági mediációt a 2012. évi CXVII. törvény vezette be a magyar jogrendszerbe. A polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Új Ptk.) hatálybalépésével a közvetítő eljárás alapvető szabályait továbbra is a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. évi törvény (Ktv.) tartalmazza. Az eljárás legfőbb célja olyan eszközt nyújtani a felek számára, amely lehetővé teszi a konfliktus legkedvezőbb megoldását már a bírósághoz fordulást követően. A bírósági eljárásban részt vevő felek kapcsolatát megnehezíti a rossz kommunikáció, a másik gondolatának meg nem hallgatása, s anélkül, hogy hangsúlyt fektetnének szükségleteik, érdekeik átgondolására, előtérbe helyezik a bíró felelősségét, az általa nyújtott döntési kompetenciát. A felekben lejátszódó és nem feltétlenül kedvező bírói döntés folyamata kerülhet el a bírósági közvetítés igénybevételével. Ez az az eljárás, amely arra teremt lehetőséget, hogy a felek közti konfliktusok enyhüljenek az érzések megfogalmazásával és azon körülmények tisztázásával, amelyek a konfliktus kiéleződéséhez, a vitás helyzet kialakulásához vezettek. Komoly problémaként merül fel a felek között fennálló konfliktushelyzetben, hogy a felek egymással szemben passzívan viselkednek, ezért saját passzivitásuk felszámolását követően válnak csak képessé arra, hogy a vitát a másik fél nézőpontjából is képesek legyenek szemlélni és átgondolni. A párbeszéd helyreállításának elősegítője a bírósági közvetítés, azáltal, hogy a felek képessé válnak nyíltan feltárni igényeiket és ismertetni tudják a vitás ügy megoldásával összefüggő elképzeléseiket. A konfliktust okozó körülményeket kulturáltan tudják megtartani, és lehetővé válik kapcsolatuk normalizálódása, annak megőrzése, valamint felelősségérzetük növelése. A megállapodás létrejötte szempontjából nélkülözhetetlen a felek érdekének megfelelő döntés meghozatala, amely így tartós

és könnyebben végrehajtható lesz, hiszen a felek saját szabad akaratukból döntenek úgy, hogy a maguk által megtalált megfelelő megoldást, mint a megállapodásban foglaltakat, mindenben megtartják. Az eljárás során független bírósági közvetítő jár el, akinek az a feladata, hogy fékezze a felek között fennálló indulatokat, megakadályozza a vita kiéleződését, és a feleket arra irányítsa, hogy törekedjenek a konfliktus megoldására. Elméleti és gyakorlati oktatásból álló képzés során – közvetítői szakmai képzés – megfelelő szakmai jártasságot szereznek a vitarendezésben, figyelmet fektetve önismeret- és személyiségfejlesztő foglalkozásokon való részvételre, konfliktuskezelési ismeretek, tárgyalási és mediációs technikák elsajátítására. A bírósági közvetítőkre vonatkozik a közvetítői szakmai képzésről és továbbképzésről szóló 63/2009. (XII. 17.) IM rendelet. A szakmai képzés elvégzését követően a bírónak vagy a bírósági titkárnak kérelmeznie kell, hogy az Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnöke közvetítőnek jelölje. A közvetítői feladatot elláthatja rendelkezési állományba helyezett bíró is a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV törvény 38/A § (1) alapján. A kijelölés feltételrendszerét az OBH elnök 11/ 2014. (VII. 11.) utasítása tartalmazza. A bírósági közvetítés igénybevételére az érdemi döntést megelőzően polgári peres vagy nem peres eljárások megindításakor azonnal, de még a feljebbviteli eljárások folyamán is igénybevételi lehetőség nyílhat. A magyar vonatkozó jogi szabályozás értelmében sosem az adott ügy bírója mediál, azonban azt, még ha az adott bíró végezhet is közvetítői tevékenységet, saját ügyében az összeférhetetlenségi szabályok alapján nem gyakorolhatja. A kizáró jellegű összeférhetlenségi szabályt a 2002. évi LV. törvény 38/ B. § (5) bekezdése tartalmazza.

A bíró az előtte folyó eljárásban, amennyiben azt mediációra alkalmasnak találja, vagy azt a felek kezdeményezik, közvetítő ügyként érkezteti a lajstromirodában, ahol az ügy kiszignálásra kerül egy az ügyben nem érdekelt bírósági közvetítő vonatkozásában. Az adott bíró általi kijelölés a függetlenség és pártatlanság jegyében nem lenne szerencsés. A bírósági közvetítő legfontosabb feladata, hogy megkönnyítse a kommunikációt, ne értékeljen, ne minősítsen, de építsen az együttműködésre, a közös értékekre, valamint a szükségletekre. *„A mediátor a feleket segíti hozzá a megoldás megtalálásához, nem tanácsolhat, megoldást nem adhat, nem dönthet, a jogvita keretein túl minden felmerülő vitás kérdésben mediálhat, törekedhet a kapcsolat újjászervezésére.”*

A bíróságra érkezett ügyekben, amelyek mediációra alkalmasnak tűnhetnek, az eljáró bíró a felek számára írásbeli tájékoztatót küld, amely röviden bemutatja a bírósági közvetítést, annak előnyeit, valamint az eljárás tömör menetét. A bíróság tájékoztatási kötelezettsége a következőkre terjed ki:

- a bírósági közvetítés lehetőségéről és a kötelező közvetítésről
- az ügyekről, amelyekben nincs helye bírósági közvetítésnek
- a bírósági közvetítőt alkalmazó bíróságokról

- a bírósági közvetítő személyéről, elérhetőségéről, ügyfélfogadási napjairól
- az illeték- és költségviselési szabályokról
- a titoktartási kötelezettségről
- az eljárás folyamatáról
- a közvetítői eljárás és a bírósági peres vagy nem peres eljárás kapcsolatáról, a közvetítői eljárásról, a névjegyzékről és az igénybevétel lehetőségéről.

A közvetítői eljárással összefüggésben tájékoztatást nyújt a központi bíróságok és az egyes törvényszékek honlapján, a bírósági épületek közforgalom számára nyitva lévő terein, szórólapokon, plakátokon, a nyilvános ügyfélfogadás során, sajtóközlemények formájában és egyes egyesetekben a facebook-on is. A Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 148. § (2) bekezdése értelmében a bíróság szóban és írásban tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételének lehetőségéről, amennyiben a sikerre esély mutatkozik, különösen pedig akkor, ha azt a felek bármelyike kéri. Az eljárás maga a kérelemre indul, amelyet valamely peres vagy peren kívüli eljárásban félstátusszal rendelkező személy terjeszthet elő. Alapszabályként a feleknek a kérelmet közösen kell előterjeszteniük, ugyanakkor a közvetítő feladata a közreműködés a többi fél beleegyezésének megszerzése érdekében, amennyiben csak az egyik fél terjesztette elő a kérelmet. Bármely bíróságon kérhető a közvetítői eljárás lefolytatására irányuló kérelem, ahol bírósági közvetítő működik, az eljárást tekintve tehát nem kötelező az illetékességi szabály megtartása. A kérelem benyújtása után a bírósági közvetítő egyeztet a felekkel és meghívja őket az első közvetítői megbeszélésre. Amennyiben ügyvéd látja el a felek képviseletét, az első közvetítő megbeszélésre a bírósági közvetítő meghívhatja az ügyvédet is. A mediáció lényegi eleme az önkéntesség, tehát ha valaki azt nem kívánja mégsem igénybe venni, akkor az nem szankcionálható. Az önkéntesség nem mellőzhető, hiszen az eljárás lefolytatása valóban a felek akaratán múlik, és a végső célja az, hogy a felek vitás ügyük rendezésére maguk találjanak megoldást. A felek hozzáállása azonban mindig soktényezős, hiszen mind az emberi tulajdonságokon, mind a jogvita típusán, valamint a közvetítésben rejlő előnyrendszer ismeretén is múlik. A közvetítő eljárás célja a jogvita teljes megoldása, mégis a legtöbb ügyben halmozódnak a vitás kérdések, sőt azok össze is függenek egymással, sokszor pedig azért nem hajlandó engedni az egyik fél, mert a másik fél sem enged, így legalább a részmegállapodás megkötése is építő jellegű lehet. A közös megegyezéssel induló megállapodás kezdetén a személyesen és együttesen megjelenő felek, meghallgatva a bírósági közvetítő tájékoztatását, nyilatkoznak arról, hogy a közvetítői eljárásban részt kívánnak-e venni. Az igenlő válasz esetén arra nézve is nyilatkozatot kell tenni, hogy hozzájáruló nyilatkozatot adnak-e a másik fél jogi képviselőjének eljárásban való részvételéhez, mielőtt a felek és

a bírósági közvetítő egyeztetnék a közvetítői ülés időpontját. Arra is mód van azonban, hogy a közvetítő a feleket külön-külön hallgassa meg, és közreműködjön a közöttük fennálló párbeszéd helyreállításában és az írásbeli megállapodás létrejöttében. A bírósági közvetítő részletesen meghallgatja a feleket, akik külön-külön ismertetik a vitás ügyet. A felek elmondása alapján pedig körvonalazódnak a nézetkülönbségek. A felek a mondanivalójukat egymáshoz intézik az eljárás folyamán, a bírósági közvetítő pedig az álláspontok közelítésében működik közre. Amennyiben a megoldási javaslatok kidolgozásának eredményeképpen a vita megoldása megfelelően alakul, a felek által létrehozott megállapodást írásba foglalja a bírósági közvetítő. Amennyiben a közvetítői eljárásban jogi képviselő vesz részt, az ügyfelet jogi tanácsokkal és tájékoztatással láthatja el, továbbá előzetesen megvizsgálhatja a felek által kötendő megállapodás tartalmát a jogszabályi feltételek tekintetében. A bírósági közvetítői eljárásban létrejövő megállapodás, valamint a peres eljárás tárgyául szolgáló jogvita érintett része a közvetítői eljárás befejezéséig a felek kérelmére a szünetelő peres ügy bírója által lesz egyezségbe foglalva a tárgyaláson. Vagy az ügy bírója az egyezséget ítélethatályú végzésével hagyhatja jóvá, amennyiben az a jogszabályoknak megfelel, vagy a felek azt közösen kérik. Amennyiben a bírósági közvetítői eljárás megállapodás nélkül fejeződik be, a bíróság a szünetelő peres eljárást bármely fél kérelmére lefolytatja és a jogvitában döntést hoz. Amennyiben a közvetítői eljárás eredményeként a felek úgy döntenek, hogy nem igénylik a bíróság döntését a per tárgyává tett jogvitában, mint amikor eláll a keresetétől a felperes, vagy a felek közösen kérik a per megszüntetését, akkor a bíróság határozatot hoz a per megszüntetéséről. Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény értelmében a keresettől történő elállás, illetve a per megszüntetése iránti közös kérelem benyújtása esetén a felperes, míg a megállapodással záruló eljárás esetén a felek a perben együttesen részesülnek illetékkedvezményben, annak függvényében, hogy a keresettől elállásra, a per megszüntetésére vonatkozó közös kérelem benyújtására, vagy a megállapodás egyezségbe történő foglalására a perben tartott első tárgyalás során vagy azt követően kerül-e sor.

A mediációs eljárás azonban nem minden peres eljárás során alkalmazható, hiszen kizárt az apasági és származás iránti perekben, a szülői felügyelet megszüntetésére vonatkozó a gondokság alá helyezést érintő peres eljárások során, valamint nincs helye a közigazgatási perekben, a sajtó-helyreigazítási eljárásban, az alkotmányjogi panaszt követő eljárásban, valamint a végrehajtási perekben. A házassági perek esetén a mediáció kizárt, tehát bírósági döntés szükséges az alábbi esetekben: a házasság érvényességének, létezésének vagy nem létezésének megállapításához, a házasság érvénytelenítéséhez és a házasság felbontásához.

A bírósági közvetítés és a bírósági eljárás kerete között zajló egyezségkötést elősegítő békéltetői tevékenység

Habár a mediáció és az egyezségkötés tekintetében sok a hasonlóság, mégis alapjaiban különbözik a két intézmény. Elhatározások tekintetében fontos, hogy a bírósági közvetítés ne mosódjon egybe a polgári rendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) 148. § (1) bekezdés szerinti bírósági tárgyaláson zajló egyezségkötést elősegítő békéltető tevékenységgel. Fontos különbség, hogy a bíró előtt folyó eljárásban az adott tárgyalás légköre, az adott helyszín, a tárgyalóterem, ahol a felek sokszor kiszolgáltatottabbnak, elesettebbnek, fenyegetettebb helyzetben lévőnek érezhetik magukat, és jobban rájuk nehezedhet a megegyezés hiányában körvonalazódó ítélet súlya, mint a mediációs eljárás során. Továbbá az egyezségkötést elősegítő békéltetés során az ügy ura a bíró, aki az egyeztetést irányítja és a jogvita keretei között tartja a felek közötti kompromisszum létrehozása érdekében, és az eljárás közben bíróként javaslattevői lehetősége is van. Pozicionális egyezkedés a bíró által irányított békéltetés, amikor a felek külön-külön határozzák meg, hogy mit szeretnének elérni és egyáltalán hajlandóak-e engedni. A bírónak lehetősége van prejudikálás nélkül lehetséges megoldási lehetőség felvázolására, lehetséges módozatként megemlítve a szükségessé váló felek előtt álló hosszadalmas és kellemetlen jellegű tanúkihallgatásokat, a költséges szakértői bizonyítást. A bíró vezeti a tárgyalást és az irányítást a saját kezében tartja, a döntést ki nem engedve a kezéből. Az egyezséget a felek önként kötik meg, a bíró pártatlansága azonban soha nem lehet kétséges. A bírósági közvetítés esetén azonban a felek az ügy urai, a közvetítő semleges, nem főlérendelt, hanem mellérendelt pozícióban van, és az eljárás irányítása a felek kezében marad. Érdekalapú az egyeztetés, és a közvetítő számára a tárgyalóteremnél meghittebb hangulatot biztosító közvetítőihelyiség áll rendelkezésre, ahol egyenrangú partnereként ülhetnek a felek és a közvetítő egy asztalhoz. Az egyik hét főnél többet foglalkoztató járásbírószágon, ahol bírósági közvetítők működnek, olyan közvetítői szobák kerültek kialakításra, ahol a mediátor az ügyfeleket nyugodt, barátságos környezetben tudja fogadni. A felek problémájára, annak megoldására nem tesz javaslatot a mediátor, ellentétben a bíróval, és a rendelkezésre álló időkeret is sokkal hosszabb terjedelmű annak érdekében, hogy a felek közös szükségletére, érdekére építve kísérelje meg őket képessé tenni a konfliktus feloldására. Mivel az egyeztetés, egyezkedés érdekalapú, a jogvita keretén kívül szolgálja a konfliktus kezelését és megoldását is. Az eljárás célja nem a konfliktus megszüntetése, hanem olyan megoldás keresése, amely a vitát lezárja. Itt nem szükséges bizonyítékokkal meggyőzni a bírót, nemcsak a jogilag releváns megoldás megtalálása a cél, hanem a felek számára legmegfelelőbb releváns megállapodás létrejötte, a konfliktus feloldása.

A bírósági közvetítéssel rendezhető viták három csoportba oszthatóak, a felek későbbi kapcsolattartásának

fenntartása követeli meg a békés megoldást a szomszédjogi, munkaügyi perek csoportja esetén. A második csoportot azok az ügyek képezik, ahol a konfliktus jellege túlságosan is személyes, például családi perek esetén. A harmadik csoportot pedig azon ügyek sora képezi, ahol a per során bekövetkező konfliktusok kifejezett hátrányos következményeit kell elkerülni, mint például a házastársi vagyonomegosztási perek, az elszámolási perek, valamint a gazdálkodó szervezeteket érintő jogviták során a jövőbeni végrehajtás alól kivonható vagyontárgyakat érintő eljárások. Bíróági közvetítés vehető igénybe peren kívüli eljárások során a külön élő szülők között olyan kérdésekben, amelyek a gyermek sorsát érintik, például a gyermek lakóhelyének megválasztása, az iskola kijelölése vagy a gyermek jogellenes elvitelének esete. Kizárhatja továbbá a bírósági közvetítést a felek személyében rejlő ok, mint például valamely fél pszichés állapota vagy kóros elmeállapota, valamint a felek között erőszakossá fajult kapcsolat is. A kötelező bírósági közvetítői eljárás intézményét a 2014. március 15. napjától hatályos új polgári törvénykönyv 4. könyve, a Családjogi könyv vezeti be a következő kötelező közvetítés alá vont ügytípusokban:

- A szülői felügyelet megfelelő gyakorlása és a szülők ezzel kapcsolatos együttműködésének biztosítása folytán.
- A szülő- gyerek közötti kapcsolattartás rendezése esetén.

A bíróság a per tárgyalását felfüggeszti a kötelező közvetítés elrendelése esetén, és arra kötelezi a feleket, hogy kölcsönösen együttműködve közvetítőhöz forduljanak és az első közvetítői megbeszélésen részt vegyenek. Amennyiben a felek igénylik a közvetítőhöz fordulást és közös kérelmet terjesztenek elő, valamint együttesen meg is jelennek a megbeszélésen, meghallgatva a közvetítői tájékoztatót, a bírósági közvetítői eljárás megindulása a felek önkéntes elhatározásán múlik. Házasság felbontása iránti perekben a bíró ajánlhatja a feleknek, hogy a kapcsolat vagy a házasság felbontásával összefüggő vitás kérdések megegyezéssel történő rendezése érdekében vegyék figyelembe az eljárást.

A bíró számára nem egyszerű elvonatkoztatni a bírói-mediátori szerepkör esetében, hiszen a bírói munka egyik legnehezebb sajátossága a döntéskényszer, és amennyire nehéz ezt a munka során, a munkavégzés során megszokni, hasonlóan nehéz folyamat elengedni a közvetítés során. Tekintettel arra, hogy a mediátor bíró nem akarja „kényszeresen megoldani” a felek problémáját, nem alakul ki a két hivatás gyakorlása során szerepzavar. A bírói szerep dominanciája azonban megmutatkozik a békéltetésnél, hiszen az emberek döntő többségében bizalmat kelt a bíró személye, hallgatnak rá, és támaszkodnak arra, amit tőle hallanak. A bírónak különösen figyelemmel kell lennie arra, hogy akkor se férjen kétség pártatlanságához és függetlenségéhez, amikor a felek közötti álláspontokat közelíteni kívánja. A felek által kötött egyezségnek mindig a felek saját akaratát kell tükröznie. Na-

gyon fontos továbbá a mediátor munkája esetén, hogy hagyja a feleket átgondolni, milyen körvonalazódó megállapodásra nyílik módjuk, és ne engedje, hogy bármely kényszer vigye rá a feleket az aláírásra. A bírósági közvetítő eljárás időtartama rendkívül változó, átlagosan azonban 3-4 órát vesz igénybe. A magyar modellben a mediátor és a bíró kapcsolatát az is jelzi, hogy az adott ügyben nem egyeztetnek, nem tartanak semminemű kapcsolatot, hiszen a titoktartás kötelezettsége sérülne.

A bírósági mediáció menete egyező a közvetítés megszokott menetével, azaz tagozódása a következőképpen alakul:

- a bevezetés
- az ülés megnyitása
- megszakítás nélküli idő
- eszmecsere
- megállapodás kidolgozása
- megállapodása dokumentálása
- lezárás.

Az eljárás egyik elengedhetetlen eleme a kölcsönösség, hiszen nem a kompromisszum a cél az eljárás során, sokkal inkább a konszenzus, ez pedig azt is feltételezi, hogy az emberi, családi, üzleti élet összetettsége okán szükség lehet arra, hogy az eredeti elképzeléséből mindkét fél engedjen, és mindezt úgy kell megtenni, hogy egy másik kérdés kapcsán annyit nyerjenek, hogy ne éljék meg veszteséggként a kompromisszumot. Pozitívként jelenik meg, hogy az esetek többségében a felek nem igénylik a jogi képviselők jelenlétét az üléseken, amikor pedig mégis jelen vannak, akkor a jelenlétük támogató jellegű, szerepük pedig elsősorban a megkötendő és az aláírás előtt álló megállapodás véleményezésére korlátozódik. Az a jogi képviselő, aki a mediációs tárgyaláson megjelenik, valószínűsíthető, hogy hisz a konszenzusos megoldás jelentőségében, és igyekszik hozzájárulni, elősegíteni a megállapodást. Az eljárás előnye elsősorban „annak másságában rejlik”, célja, a „nyertes-nyertes” pozíció egyfajta vonzalmat biztosít számára a bírósági eljárás jellemző ítélelhozatalával szemben. Gyorsabb, rugalmasabb és olcsóbb az eljárás, mint a bírósági eljárás, és arra is lehetőséget nyújt, hogy a felek a jelenben fennálló vita mögött meghúzódo, gyakran múltbeli konfliktust és az odavezető utat is feltárhassák, és ha megállapodás nem is születik, a felek közötti kommunikáció mégis helyreállhat. A bírósági közvetítés számszerűsíthető pénzübeli, anyagi előnyét, hasznát nehéz meghatározni, viszont ha arra gondolunk, hogy a mediáció során nem kerül sor bizonyítás lefolytatására (tanúmeghallgatás, szakértői bizonyítás), az üléseket nem készül jegyzőkönyv, a közvetítő az admi-

nisztrációt segítő személyzet közbenjárása nélkül végzi, és a mediátorok többsége nem bíró, így bírói munkaórák szabadulnak fel, amelyek az eljárást egyértelműen költséghatékonyabbá teszik. A statisztikák is azt támasztják alá, hogy a jogi intézmény népszerűsége növekvő tendenciát mutat, amellyel arányban a megállapodások száma nő, a befejezett ügyekben a megállapodással záruló ügyek aránya pedig összességében 40% körül mozog.

Irodalomjegyzék

- 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezése (Brüsszel II.A. rendelet)
- 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet a bírósági ügyvitel szabályairól (különös tekintettel a IX/A. fejezet)
1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról [különös tekintettel: 104. §, 124. § (3) bekezdés, 127. § (1) bekezdés, 148. § (1)–(2) bekezdés]
1990. évi XCIII. törvény az illetékekről [56.§ (4) bekezdés, 58.§]
1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről
1994. évi LXXI. törvény a választottbíráskodásról
1997. évi CLIV. törvény, egészségügyi közvetítői eljárás részletszabályozása a 2000. évi CXVI. törvényben
- 2/2003. (III. 13.) IM rendelet a közvetítők igazolványáról
2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről (különös tekintettel a IV. fejezet)
2006. évi CXXIII. törvény a büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről
2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről
- 3/2003. (III. 13.) IM rendelet a közvetítői névjegyzék vezetéséről
- 63/2009 (XII. 17.) IM rendelet a közvetítői szakmai képzésről és továbbképzésről
- a büntetőügyekben alkalmazható közvetítői tevékenységről szóló 2006. évi CXXIII. törvény
- a polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Új Ptk.)
- az igazságügyi és közigazgatási tárgyú törvények módosításáról szóló 2012. évi CXVII. törvény
- az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény
- Bándi Gy. (2000): A közvetítés (mediáció) jogi szabályozásának továbbfejlesztése. *Jogtudományi közlöny*, 55(1): 11–19.
- Dósa Á. (2001): *Konfliktusrendezés közvetítői eljárással*. Budapest: Lege Artis Medicinae, Literatura Medicina Kiadó.

- Gyekiczky T. (2009): A mediációs irányelv. *Európai Jog*, 6: 24–31. Forrás: http://jog.unideb.hu/documents/tanszekek/polgari/a_med_irnyelvrl_gy_t.pdf (letöltés dátuma: 2015. január 18.).
- Horváth V. J. (2015): A polgári eljárás alternatívája: bírósági közvetítés. Forrás: <http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/A%20polg%C3%A1ri%20elj%C3%A1r%C3%A1s%20alternat%C3%ADv%C3%A1ja%20-%20b%C3%ADr%C3%B3s%C3%A1gi%20k%C3%B6zvet%C3%ADt%C3%A9s%20%281%29.pdf> (letölt. dátuma: 01. 08.).
- Majorosné Köck I. – Molnár A.: *A mediáció szerepe a polgári eljárásban*.
- Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK Irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól (MIR)
- Európai Unió Alapjogi Chartája
- <http://birosag.hu/allampolgaroknak/mediacio/birosagi-kozvetitoi-eljaras> (letöltés dátuma: 2015. 01. 08.).
- http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_civil_matters/l33251_hu.htm (letöltés dátuma: 2015. január 18.).
- Kengyel M. (2003): *A bírői hatalom és a felek rendelkezési joga*. Budapest: Osiris Kiadó. Közvetítő *Európai Magatartási Kódexe*. Forrás: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_hu.pdf (letöltés dátuma: 2015. január 17.).
- LORD SLYNN of HADLEY, In: Srasser, F. – Randolph, P. (2005): *Mediáció – a konfliktusmegoldás lélektani aspektusai*. Budapest: Nyitott Könyvműhely Kiadó.
- Nagy M. (2011): *Bírósági mediáció*. Szeged: Bába Kiadó.
- OBH elnök 11/ 2014. (VII. 11.) utasítás
- Országos Bírósági Hivatal elnöke 20/2012. (XI.23.) OBH utasítása a bírósági közvetítéssel kapcsolatos szabályzatáról
- Srasser, F. – Randolph, P. (2005): *Mediáció – a konfliktusmegoldás lélektani aspektusai*. Budapest: Nyitott Könyvműhely Kiadó.
- Szabó P. – Gyengéné Nagy M. (szerk.) (2014): *Mediációs panoráma: előadások a mediáció köréből*. „Bírók a mediációért” Egyesület, Státus Kiadó és Nyomda.
- TANÁCS 2201/2003/EK RENDELET (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról
- TANÁCS 44/2001/EK RENDELET (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (Brüsszel I. rendelet)
- Tarczai K. (2011): A konfliktus-feloldás alternatívái. In: Janky B. (szerk.): *Szervezet, konfliktus, mediáció*. Tanulmányok a 100 éve született Rézler Gyula emlékére. Budapest: Rézler Gyula Alapítvány–Gondolat Kiadó, 40.
- Varga Sz. (2009): A családi közvetítés (mediáció) specifikumai és problémái. *Jog- és Politikatudományi Folyóirat*, 3(2).